

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

УДК 81,44

Д. Ю. МОРОЗОВА, студентка, ХНУРЕ, Харків;
А. В. СЕРГІЄВА, старший викладач, ХНУРЕ, Харків

ЗВ'ЯЗОК МОВОЗНАВСТВА З ПРИРОДНИЧИМИ ТА ТЕХНІЧНИМИ НАУКАМИ

У статті розкривається роль та місце мовознавства в сучасному світі та в науці. Розглянуто декілька наук та їх зв'язок з мовознавством. Стрімкий науково-технічний розвиток, який став особливо помітним у другій половині ХХ ст., зумовив зв'язок мовознавства з різними науками. Сьогодні мовознавство тісно пов'язане з технічними, гуманітарними науками, є частиною, або й основою різноманітних наукових знань. З'ясовано, що мовознавство стало першою наукою гуманітарного циклу, що використовує математичні засоби для запису своїх понять.

Ключові слова: мовознавство, зв'язки, наука, науково-технічний розвиток, лінгвістика.

Вступ. Мовознавство прийнято вважати гуманітарною, суспільною наукою, хоча певний час його відносили до наук природничих, потім – до психологічних. Польський учений К. Аппель в 80-х роках ХІХ ст. вперше відніс мовознавство до гуманітарних наук. Сьогодні мовознавство пов'язане як із суспільними, так і з природничими науками. Ці зв'язки є обопільними: результати мовознавчих досліджень використовуються іншими науками і навпаки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи мовознавчої науки були закладені у роботі німецького вченого Франца Боппа (1791–1867) «Про систему санскритської дієвідміни у порівнянні з системами дієвідмінювання грецької, латинської, перської та германських мов». Расмус Крістіан Раска (1787–1832) виокремив мовознавство як самостійну дисципліну

© Д. Ю. Морозова, А. В. Сергієва, 2015

та сформував основні принципи порівняльно-історичного методу дослідження. 1861 року в Лондоні опубліковано лекції англо-німецького мовознавця Макса Мюллера «Лекції з науки про мову».

Мета статті – це виявлення зв'язку мовознавства з різними науками.

Основні результати дослідження. Як бачимо, зв'язок мовознавства з різними науками намітився ще у 18–19 ст. А. Шлейхер вперше провів аналогії між порівняно-історичним мовознавством і теорією еволюції, ці погляди і сьогодні знаходять підтримку в сучасній науці [1, с 56–78]. Можна простежити зв'язок мовознавства з біологією. Не можна не помітити спадковий характер мовних здібностей людини. Згадаймо дискусію з походження української мови, не вдаючись до подробиць, достатньо згадати, що українська мова має низку рис, властивих тільки нашій мові: середньо-передня вимова фонем **И**; звуки **І, Ў** (нескладовий **У**); дифтонги на місці етимологічних **О, Е** в новозакритих складах; у колі усіх слов'янських мов (крім болгарської) українська мова характеризується твердістю приголосних перед **Е** та **И**.

Неврологія – наука про вищу нервову діяльність людини. Стик мовознавства та неврології утворив нову лінгвістичну дисципліну – нейролінгвістику, яка виникла приблизно в другій половині 19 ст. Одним з її засновників був видатний російсько-польський мовознавець І. О. Бодуен-де-Куртене (1845–1929). Нейролінгвістика вивчає мовну поведінку людини не лише в нормі, але і в патології.

Звукові явища мови вивчає розділ фізики – акустика. Загальновідомо, що із звукового потоку мова відбирає певні звукові комплекси для організації своєї знакової системи. Лінгвістові для роботи потрібні відомості про акустичні характеристики звуків, пов'язані з висотою, силою, тривалістю звуку, із співвідношенням явищ тону і шуму, з розумінням звукового спектру і явищ резонансу. Усі ці фактори впливають на мовлення людини, надають йому особистісних характеристик. Ось вам і зв'язок мовознавства з фізикою.

Сучасні інструментальні методи дослідження мови та мовлення експериментальної фонетики пов'язані із застосуванням різних приладів, головним чином електроакустичних (спектрографи, інтонографи, тощо), а також тих, що реєструють рухи органів мовлення (артикуляцію). Як бачимо, взаємозв'язок цих наук доволі тісний.

Важливою для мовознавства стала теорія І.П. Павлова про першу і другу сигнальну системи. Враження, відчуття, і уявлення – це перша сигнальна система дійсності, спільна у нас з тваринами. Друга сигнальна система пов'язана з абстрактним мисленням, утворенням загальних понять. Слово склало іншу сигнальну систему. Враження, відчуття людини трансформуються у слова, що становлять знакову систему сучасного суспільства – саме тому зв'язок фізіології та мовознавства можна вважати доволі тісним.

Мовознавство пов'язане також з такою природничою наукою, як антропологія. Антропологія – наука про походження людини і людських

рас, про мінливість існування людини в часі і просторі. Інтереси мовознавців і антропологів співпадають у двох площинах: по-перше, під час класифікації рас, по-друге – під час дослідження питання про походження мови. Мова дозволяє ідентифікувати приналежність людини до певної раси, дозволяє з'ясувати її походження, територію мешкання.

Зв'язок мовознавства з технічними науками пов'язаний зі збільшенням ефективності використання каналів передачі мовної інформації, з використанням комп'ютеризованих пристроїв. Сьогодні проводиться дослідження мови, обчислення її статичних характеристик методами математичної теорії інформації.

Стрімкий науково-технічний розвиток характеризувався тим, що наука і техніка входили в усі сфери людської діяльності. Суттєвою особливістю сучасної науки загалом і мовознавства зокрема є прагнення до фундаментальних теоретичних досліджень. В другій половині ХХ ст. виникають такі нові галузі мовознавства, як лінгводидактика, інтерлінгвістика, обчислювальна, інженерна лінгвістика тощо, які належать до галузі прикладної лінгвістики.

Мовознавство виявилось тією гуманітарною наукою, яка, не пориваючи зв'язків з іншими науками про людину і культуру, перша рішуче стала використовувати не лише інструментальні методи спостереження (у фонетиці) і експериментальні прийоми (у психолінгвістиці), але і систематично застосовувати математичні способи для отримання і запису своїх висновків.

Висновки. Опрацьована інформація дає підстави стверджувати, що мовознавство має усні зв'язки з багатьма, якщо не з усіма, науками. Дані лінгвістики застосовують у різних сферах людського життя, лінгвістичні знання стають у пригоді й фахівцям, які займаються кодуванням і дешифруванням, військовим, політикам тощо. Встановлені лінгвістикою факти використовують і в медицині. Окреслені міждисциплінарні зв'язки мовознавства засвідчують значне зростання питомої ваги мовознавства в системі сучасних наук і надзвичайно широкий спектр його практичного застосування. Існує думка, що ХХІ ст. буде часом кібернетики і лінгвістики.

Основні завдання мовознавства: розв'язання проблеми походження мови, з'ясування проблеми природи та суті мови, осмислення проблеми співвідношення мови та мислення, аналіз причин різноманітності мов та відображення в мові «картини світу» тощо. Всі вони зумовлюють взаємозв'язок мовознавства з різними природничими та технічними науками. Цей зв'язок тісний та нерозривний.

Список літератури: 1. Лінгвістична енциклопедія. – М., 1999. – С. 112-114. 2. Історія мовознавства 19–20 ст. в нарисах і витягах. – Кн. 1–2. – М., 1964–65. 3. Білецький А. О. Про мову і мовознавство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/146534>. 4. Загальне мовознавство. Видання 3-тє, доповнене. – К.: Академія, 2012. 5. Кочерган М. П. Видатні українські мовознавці різних періодів [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-16760-1.html>. 6. Кочерхан М. П. Зіставне мовознавство: методи, принципи, аспекти й рівні дослідження // Мовознавство. – 2006. – № 5.

Bibliography(transliterated): 1. *Linguistic Encyclopedia*. Moscow, 1999. 112–114. Print. 2. *History of Linguistics 19-20 centuries. in the essays and book excerpts*. Vol. 1–2. Moscow, 1964–65. Print. 3. Biletskyy, A. On Language and Linguistics. Web. 20 March 2015 <<http://www.twirpx.com/file/146534>>. 4. *General Linguistics*. 3rd edition, supplemented. Kyiv: Academy, 2012. 5. Kocherhan, M. P. Outstanding Ukrainian linguists different periods. Web. 20 March 2015 <<http://ua.textreferat.com/referat-16760-1.html>>. 6. Kocherhan, M. P. "Comparable Language: methods, principles, aspects and levels of study." *Linguistics*. 2006. No. 5. Print.

*Робота рекомендована до друку доц., канд. філол. наук Циганенко В.Л.
Надійшла (received) 25.03.2015.*

УДК 572.925(477) «04/19» – 044.16:340.157

Е. В. ЛЕВЧЕНКО, студент, ХНУРЕ, Харків;
О. Г. МАХОНІНА, викладач, ХНУРЕ, Харків

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У статті досліджується розвиток духовної культури українського суспільства у різноманітних сферах. Зокрема представлені такі напрямки розвитку як релігія, література, образотворче мистецтво, архітектура та інші. Окрему увагу присвячено питанню про національну мову. Також дослідження охоплює виявлення історичних чинників, що обумовили формування духовної спадщини нашого народу. Вивчаються здобутки та проблеми української духовної культури в умовах трансформації на сучасному етапі.

Ключові слова: духовна, культура, суспільство, мистецтво, релігія, мова.

Вступ. Актуальність дослідження обґрунтована тим, що в наш час існує проблема збереження культури українського народу і відродження мистецької діяльності нашого суспільства. Духовна культура багата і багатогранна. Культура виникла на древніх стадіях розвитку суспільства і нерозривно пов'язана з його історією. Ознакою культури є обов'язкове її введення в усі сфери життя суспільства і особи. Українська духовна культура утілила в собі головні етнічні ознаки народу, набула рис унікальності. Знання таких духовних скарбів народу, як мова, освіта, мистецтво, народна творчість і релігійні вірування – це шлях до відродження української нації.

Мета даної статті: проаналізувати духовної культури суспільства на сучасному етапі; визначити шляхи формування духовності особистості через менталітет та мову українського народу; дати аналіз основних проблем

© Е. В. Левченко, О. Г. Махоніна, 2015